Toelichting Verordening inwonersparticipatie en uitdaagrecht Lelystad 2026

Algemeen deel
De verordening regelt hoe inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties worden betrokken bij alle fasen van gemeentelijk beleid en hoe de gemeente omgaat met verzoeken om gemeentelijke taken over te nemen (uitdaagrecht).

Aanleiding en context
De gemeente Lelystad wil de betrokkenheid van inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties bij gemeentelijk beleid versterken. Deze verordening geeft uitvoering aan artikel 150 van de Gemeentewet waarin inspraak, participatie en het uitdaagrecht zijn geregeld. De verordening vervangt de Inspraakverordening Lelystad 2008 en sluit aan bij de landelijke beweging naar meer participatie en zeggenschap.

Doel van de verordening
De verordening heeft drie hoofddoelen:

1. Duidelijkheid bieden over het proces van inwonersparticipatie en de voorwaarden voor het uitdaagrecht.
2. Samenwerking versterken tussen gemeente en samenleving.
3. Lokale democratie verbeteren door transparantie en invloed van inwoners op beleid en uitvoering.

Relatie met bestaande regelgeving
De verordening is aanvullend op de Algemene wet bestuursrecht (voor inspraakprocedures) en de Gemeentewet. Specifieke wettelijke verplichtingen voor participatie blijven van kracht.

Algemene toelichting op de verordening
Gemeenten beschikken over beleidsvrijheid bij het vormgeven van hun eigen verordeningen. Deze verordening is tot stand gekomen op basis van de beraadslagingen in twee raadscommissies en de ervaringen die de afgelopen periode in de praktijk zijn opgedaan. Tijdens de gesprekken met de raad is ervoor gekozen aan te sluiten bij de modelverordening (variant 1) van de VNG. We leggen de proceskaders voor iedereen helder vast. Daarmee voldoen we aan de wettelijke vereisten, zonder bestaande en goed functionerende processen juridisch te verankeren waar dat niet nodig is. We houden de verordening bewust eenvoudig, terwijl we via communicatieve middelen en toelichtingen meer duiding bieden. De verordening bouwt voort op het werk dat in de afgelopen jaren is verricht om participatie stevig te verankeren binnen de gemeentelijke organisatie. Dit komt tot uitdrukking in diverse werkprocessen, zoals gebiedsontwikkeling en beleidsvorming, en in de inzet van verschillende instrumenten, waaronder de interne handreiking en de leidraad participatie. Ook het participatieplatform heeft bijgedragen aan een bredere en meer eenduidige toepassing van participatie in de organisatie. Met deze nieuwe verordening worden de bestaande afspraken, werkwijzen en instrumenten geborgd. Daarnaast geeft de verordening uitvoering aan de gewijzigde wettelijke verplichtingen en biedt zij een actueel, duidelijk en goed toepasbaar kader voor inwonersparticipatie én het nieuwe uitdaagrecht.

Artikelsgewijze toelichting
Enkel die bepalingen die verdere toelichting behoeven, worden hieronder nader toegelicht.

Artikel 1 Definities
Dit artikel verduidelijkt kernbegrippen zoals inwonersparticipatie, inspraak en uitdaagrecht. Deze definities zijn afgestemd op de VNG-modelverordening en zorgen voor eenduidigheid.

Artikel 2 Onderwerp verordening
Omdat participatie een containerbegrip is, is ervoor gekozen in artikel 1 toe te lichten waar deze verordening specifiek over gaat.

Artikel 3 Doelstelling
In dit artikel wordt vastgesteld dat participatie verder reikt dan inspraak alleen en ook toeziet op de actieve betrokkenheid van inwoners bij de gemeentelijke besluitvorming. Het uitdaagrecht biedt inwoners en maatschappelijke organisaties daarbij de mogelijkheid om bepaalde gemeentelijke taken over te nemen. Ten opzichte van de gehanteerde modelverordening is dit artikel als aanvullend artikel opgenomen. Deze toevoeging draagt bij aan een eenduidige interpretatie van de overige artikelen en vormt een basis om de uitvoering van de verordening te kunnen monitoren en evalueren.

Artikel 4 Reikwijdte
Participatie is maatwerk. Daarom is het van belang dat er duidelijk wordt aangegeven wanneer het bestuursorgaan kan afzien van het toepassen inwonersparticipatie. Bijvoorbeeld bij wettelijke uitsluitingen, interne organisatorische aangelegenheden of ondergeschikte herzieningen. Dit voorkomt onnodige procedures. Belangrijk is dat het voor een ieder duidelijk is waarom er van participatie wordt afgezien en dat dit wordt onderbouwt.

Artikel 5 Zorgplicht participatieproces
Dit is ten opzichte van de modelverordening ook een aanvullend artikel. Hier is voor gekozen om expliciet te maken, dat ongeacht wie verantwoordelijk is voor de participatie, de gemeente er zorg voor draagt dat het voor een ieder helder is hoe ze worden betrokken bij de voorbereiding van beleid, plannen of besluiten. En dat de proceskaders worden nageleefd. Het bestuursorgaan draagt er zorg voor zoveel mogelijk wordt gemotiveerd wanneer van participatie wordt afgezien, tenzij participatie gelet op de aard van het initiatief en de geringe impact niet aan de orde is, zoals bij reguliere werkzaamheden of projecten met geringe impact. Het artikel sluit direct aan op de ambities die zijn vastgelegd de in de beleidsvisie participatie 2021.

Inwonersparticipatie

Artikel 6 Plan voor inwonersparticipatie
Dit artikel is overeenkomstig de modelverordening opgenomen. Het bestuursorgaan stelt voorafgaand aan het participatieproces een participatieplan op en maakt dit openbaar. Indien het college besluitvorming voor de raad voorbereidt informeert het college de raad over de inhoud ervan. We spreken explicit van ‘inhoud’ omdat waar mogelijk participatie wordt geïntegreerd in de reguliere projectaanpak, waardoor niet altijd een afzonderlijk participatieplan wordt opgesteld. Hiermee wordt geborgd dat participatie zo goed mogelijk onderdeel is van de projectaanpak en vooraf duidelijkheid bestaat over het doel, de werkwijze, de planning en de kaders van het participatieproces.

Artikel 7 Inspraak
Dit artikel is conform de modelverordening opgenomen. Wanneer wordt besloten geen participatie toe te passen, kan inspraak alsnog verplicht zijn op grond van wet- of regelgeving, of kan er bewust voor worden gekozen om inspraak toe te passen als passende vorm van betrokkenheid. In die gevallen is afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing.

Artikel 8 Afronding inwonersparticipatie
Dit artikel volgt de modelverordening en sluit aan bij de vereisten uit de Omgevingswet. Het bestuursorgaan stelt na afronding van het participatieproces een eindverslag op en maakt dit openbaar en maakt dit verslag onderdeel van het besluitvormingsproces als het besluit een raadsbesluit betreft.

Uitdaagrecht

Artikel 9 Verzoek toepassing uitdaagrecht
Dit artikel is conform de modelverordening overgenomen. Dit betekent dat er geen specifieke taken vooraf worden uitgesloten of aangewezen waarop het uitdaagrecht kan worden toegepast, anders dan de uitzonderingen genoemd in het tweede lid. Voorbeelden van taken waar een verzoek op ingediend kan worden zijn:

- Onderhoud van groen in de wijk.
- Beheer van een buurthuis.
- Organisatie van lokale activiteiten.

Artikel 10 beoordeling verzoek toepassing uitdaagrecht
Het college beoordeelt verzoeken op onder meer haalbaarheid, kwaliteit, maatschappelijke meerwaarde en financiële consequenties. Wanneer een verzoek wordt toegewezen, worden de afspraken over uitvoering, budget en ondersteuning vastgelegd in een overeenkomst.
Ten opzichte van de modelverordening is lid 3 als aanvullend lid opgenomen. Dit lid verduidelijkt waarop het college beoordeelt, zonder dat een verzoek op formele gronden direct hoeft te worden afgewezen.

Artikel 11 Uitvoering taak
Dit artikel is conform de modelverordening overgenomen. Aanvullend is een tweede lid toegevoegd waarin wordt bepaald dat de in het eerste lid genoemde afspraken schriftelijk worden vastgelegd en door betrokken partijen worden ondertekend. Deze toevoeging is gebaseerd op ervaringen van andere gemeenten en draagt bij aan een zorgvuldige en transparante uitvoering.

Slotbepalingen
Regelen evaluatie na twee jaar, aanvullende regels, hardheidsclausule en overgangsrecht. Hiermee blijft de verordening actueel en flexibel.

Artikel 16 Inwerkingtreding en citeertitel
De wet verplicht ons om uiterlijk 1 januari 2027 een participatieverordening in werking te hebben. Wij vragen u nu om deze verordening vast te stellen, maar stellen voor om de inwerkingtreding pas op 1 december 2026 te laten plaatsvinden. De reden hiervoor is dat de komende periode hard nodig is om de benodigde processen voor het uitdaagrecht zorgvuldig in te richten en te implementeren. Dit vraagt om tijd en aandacht, zodat participatie niet alleen formeel geregeld is, maar ook goed werkt in de praktijk. Daarnaast zal deze toelichting Verordening inwonersparticipatie en uitdaagrecht Lelystad 2026 samen met de verordening worden gepubliceerd.

Praktische uitwerking
De gemeente zal op de website aanvullende informatie en formulieren beschikbaar stellen, zodat inwoners eenvoudig kunnen deelnemen of een verzoek indienen. Dit sluit aan bij de VNG-implementatiehandleiding.